

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

103 33 STOCKHOLM

Yttrande över promemoria – Elektronisk övervakning av kontaktförbud (Ds 2017:1)

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Åklagarmyndigheten delar bedömningen att det finns skäl att utöka möjligheten att tillämpa elektronisk övervakning.

Förslaget att införa en ny form av kontaktförbud innebär dock att det strängare krav på proportionaliteten som gäller för elektronisk övervakning vid särskilt utvidgat kontaktförbud sänks till samma nivå som gäller för ordinärt kontaktförbud och utvidgat kontaktförbud. I propositionen Förstärkt skydd mot stalkning (2010/11:45, sid 50) gjorde regeringen bedömningen att kraven för särskilt utvidgat kontaktförbud var lämpliga även för elektronisk övervakning. Åklagarmyndigheten anser att de överväganden som då gjordes beträffande behovet av att ställa upp tydliga och kvalificerande rekvisit för elektronisk övervakning talar för att kravet på att skälen för förbudet ska väga väsentligt tyngre än skälen mot bör gälla även vid den nya formen av kontaktförbud.

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget om skärpning av straffskalan och införandet av en ny brottsrubricering.

Åklagarmyndigheten vill inte motsätta sig förslaget att utsträcka den tid ett kontaktförbud med elektronisk övervakning kan få gälla till ett år. De erfarenheter som hitintills gjorts talar dock närmast mot att det skulle bli aktuellt att tillämpa förbud med elektronisk övervakning under så lång tid.

För att det uttalade syftet med en elektronisk övervakning ska uppnås – att öka skyddet av skyddspersonen – krävs att det geografiska område (nedan förbudsområdet) som avses med beslutet inte är för litet. Det är tveksamt om det med stöd av bestämmelsen om utvidgat kontaktförbud skulle vara möjligt att låta förbudet avse ett tillräckligt stort område för att det med dagens teknik ska vara möjligt att övervaka området elektroniskt.

Kravet på att ett särskilt utvidgat kontaktförbud alltid måste föregås av ett utvidgat kontaktförbud är en avgörande begränsning för hur många fall det är

möjligt att tillämpa elektronisk övervakning på. Om överträdelser även av ett ordinärt kontaktförbud eller av kontaktförbud i gemensam bostad fick läggas till grund för ett särskilt utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning skulle det bli möjligt att i ett tidigare skede och i större utsträckning än idag använda den mest ingripande formen av kontaktförbud.

Det bör dock poängteras att det fysiska skydd ett kontaktförbud kan ge är begränsat och att det i farliga situationer krävs andra former av skyddsåtgärder.

5. Behovet av en reform

Åklagarmyndigheten delar promemorians bedömning att ändringar i regelverket som gör att elektronisk övervakning kan tillgripas i större utsträckning än idag inte kommer att innebära att alla utsatta personer ges ett heltäckande skydd. Det finns en risk att elektronisk övervakning kan komma att uppfattas som ett större skydd än vad det är i det enskilda fallet. Det är därför av yttersta vikt att andra betydligt mer effektiva skyddsåtgärder används i de fall där det finns en hög risk för allvarligt våld.

Med de begränsningar som även den mest ingripande formen av kontaktförbud innebär finns det ändock skäl som talar för att möjligheten att tillämpa villkor om elektronisk övervakning bör utvidgas. Frågan är på vilket sätt detta lämpligast sker.

6.1 Elektronisk övervakning ska kunna ske även avseende utvidgade kontaktförbud

Åklagarmyndigheten är positiv till förslaget att utvidga möjligheten till elektronisk övervakning. Av hänsyn till den integritetsinskränkning som villkor om elektronisk övervakning innebär men också av rent praktiska skäl bör frågan övervägas ytterligare.

Förslaget att införa presumtion om villkor om elektronisk övervakning vid utvidgat kontaktförbud innebär att kravet på proportionalitet för den nya formen av kontaktförbud skulle bli det samma som vid ordinärt kontaktförbud och mindre strängt än vad som gäller vid särskilt utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning.

Fotbojan är förhållandevis stor och klumpig. Det innebär att utformningen av utrustningen gör det tydligt för andra att man bär fotboja. Fotbojan innebär också ett krav under straffansvar på att sköta utrustningen för att den ska fungera. Intrånget i förbudspersonens privatliv blir därför större än enbart vad som följer av att denne inte får vistas på vissa platser. I propositionen Förstärkt skydd mot stalking (2010/11:45, sid 50) gjorde regeringen bedömningen att de krav som gällde för särskilt utvidgat kontaktförbud var lämpliga även för elektronisk övervakning. De överväganden som gjordes i lagstiftningsärendet utmynnade i att regeringen också gjorde bedömningen att endast särskilt

utvidgat kontaktförbud skulle få övervakas elektroniskt. Åklagarmyndigheten anser att de överväganden som gjordes vid lagändringen 2011 om behov av att ställa upp tydliga och kvalificerande rekvisit för elektronisk övervakning talar för att villkor om elektronisk övervakning bör vara förenad med den strängare proportionalitetsregeln även vid den föreslagna nya formen av kontaktförbud.

Ett utvidgat kontaktförbud får avse området i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där personen brukar vistas. I en tätort medför det att förbudsområdet i normalfallet blir begränsat till kvarteret närmast skyddspersonens bostad och arbetsplats eller ett ännu mindre område. Den begränsade storleken av förbudsområdet kan göra det omöjligt av rent tekniska skäl att kombinera det utvidgade kontaktförbudet med elektronisk övervakning.

Ett alternativ till den föreslagna ändringen är att överväga att ta bort kravet på att beslut om särskilt utvidgat kontaktförbud alltid måste föregås av ett utvidgat kontaktförbud. Om överträdelser av ett ordinärt kontaktförbud eller ett kontaktförbud avseende gemensam bostad fick läggas till grund för ett särskilt utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning, skulle skyddet kunna ökas genom elektronisk övervakning i ett tidigare skede av pågående trakasserier och brott mot skyddspersonen. Vidare skulle nuvarande systematik med en upptrappning av ingripandenivån bibehållas samtidigt som den mest ingripande åtgärden skulle bli möjlig att tillämpa i större utsträckning.

Ett kontaktförbud med elektronisk övervakning är inte heller i praktiken ett alternativ till personliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken. Ändamålen för häktning och kontaktförbud är inte de samma. Kontaktförbudet syftar inte heller till att hindra kontakter med andra som kan påverka en brottsutredning.

6.4 Skärpning av straffskalan och införande av en ny brottsrubricering

Åklagarmyndigheten är positiv till införandet av en ny brottsrubricering där överträdelser av de mer kvalificerade formerna av kontaktförbud tillmäts ett högre straffvärde än överträdelser av ett ordinärt kontaktförbud.

Åklagarmyndigheten anser att de överväganden som tidigare gjorts i propositionen Förstärkt skydd mot stalkning (2010/11:45, sid 63-64) om att straffet för hindrande av elektronisk övervakning bör motsvara vad som gäller för överträdelse av kontaktförbud äger fortsatt giltighet. Den nu föreslagna nya brottsrubriceringen ger anledning till att överväga en harmonisering av straffskalan för hindrande av elektronisk övervakning och överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning.

6.5 Utsträckning av den maximala förbudstidens längd för kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning

Det finns idag inga fall där den elektroniska övervakningstiden är så lång som ett år. Intensivövervakning med fotboja som alternativ till fängelse är maximalt sex månader. Elektronisk övervakning innebär ett betydande intrång i en människas integritet och rörelsefrihet.

Användandet av elektronisk övervakning bygger även på förbudspersonens vilja att t ex underhålla fotbojan genom att ladda den. Erfarenheterna från de fall där elektronisk övervakning tillämpats talar för att det kan bli svårt att förmå förbudspersonen att medverka under så lång tid som ett år.

En avgörande skillnad mellan de personer som är aktuella för elektronisk övervakning i andra sammanhang, t ex vid intensivövervakning som alternativ till fängelse eller häktning, och förbudspersoner är att den första gruppen har ett starkt incitament att få till stånd och följa ett beslut om övervakning medan för de flesta förbudspersoner inte finns något sådant incitament. För den första gruppen kan användandet av elektronisk övervakning ses som en form av förmån eftersom det möjliggör t ex verkställighet i frihet medan för förbudspersonen innebär det enbart en inskränkning av den personliga friheten, vilket kan påverka den senare gruppens vilja att medverka vid ett kontaktförbud villkorat av elektronisk övervakning.

Att behålla dagens regler om övervakning i maximalt sex månader men med möjlighet till förlängning med sex månader istället för som idag högst tre månader kan mot denna bakgrund framstå som ett bättre alternativ.

8 Kostnads- och konsekvensanalys

Även om de föreslagna ändringarna framstår som begränsade medför de att det kan ta upp emot ett år att anpassa Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem Cåbra. Lagändringarna får också återverkningar i alla delar av RIF-samarbetet.

Detta yttrande har beslutats av överåklagare Marianne Ny efter föredragning av kammaråklagaren Eva Johnsson.

Marianne Ny
Överåklagare

Eva Johnsson
föredragande

Kopia till

Biblioteket, rättsavdelningen, Emma Nyman, verksledningen